

Un gironí que es deia Jaime Nunó

Va néixer el 1824 a Sant Joan de les Abadesses i va viure molts anys al nord-est dels Estats Units d'Amèrica, on va morir el 18 de juliol de 1908. Va compondre la música per a l'himne nacional mexicà. Com a resultat d'això, i després de molts avatars, el seu poble natal celebra cada any (generalment el dissabte posterior al 16 de setembre) el fet que Mèxic aconseguís independitzar-se d'Espanya, com tots els altres països de l'Amèrica llatina.

Text > **JOSÉ M. MURIÀ**, historiador i escriptor*

Fotos > **ARXIU MUNICIPAL DE SANT JOAN DE LES ABADESSES**

A la memòria de Salvador Moreno (1916-1999)

Sant Joan de les Abadesses és un poble preciós, i només per això val la pena visitar-lo. Però s'ha de dir que s'hi celebra una festa que és també molt bonica i alegre. Simbolitza, alhora, que Catalunya hauria de seguir el mateix camí i recordar, igualment, la solidaritat acollidora de Mèxic quan es va produir la desfeta republicana de l'any 1939 en mans del feixisme endèmic de l'Estat espanyol. He de confessar que *aquest servidor de vostès* s'ha emocionat molt quan ha pogut assistir-hi, com a convidat especial o senzillament, com tothom, a menjar-hi, a riure i a cantar cançons típiques mexicanes i, sobretot, a proferir aquells crits simbòlics: «¡Viva México!» i «Visca Catalunya!».

Tot va començar el 8 de setembre de 1824, quan va néixer en aquest poble un nen que es digué Jaume Nonó i Roca. Era el setè i el més petit dels fills del matrimoni de Francesc i Magdalena, els quals van morir quan ell tenia deu anys. És per això que en Jaume no va viure gaire temps a Sant Joan, però encara hi va fer el primer aprenentatge musical amb el seu germà Joan, organista de la parròquia.

Traslladat a Barcelona a casa d'un oncle seu de nom Bernard, benestant, que tractava amb seda, va seguir els seus estudis fins i tot a la catedral i, quan tenia disset anys, va marxar a Milà a fer estudis superiors de música.

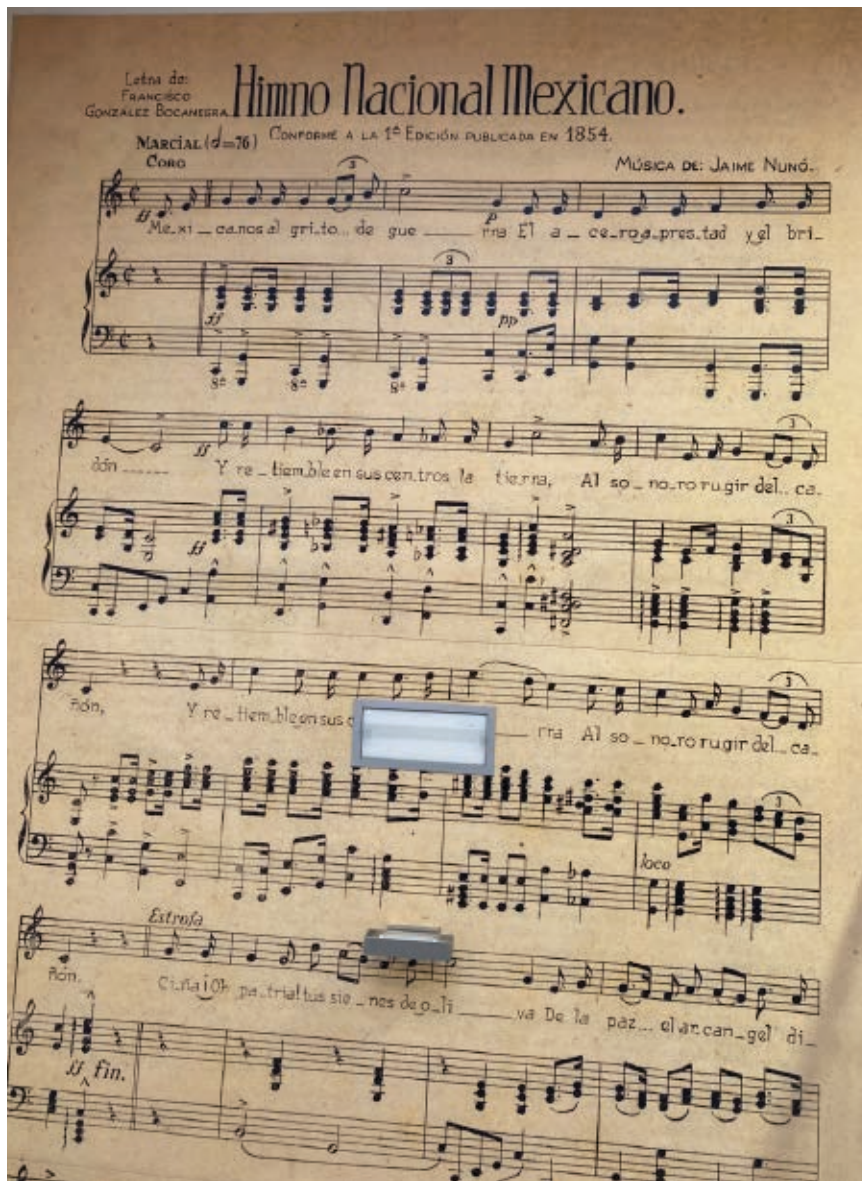
Madrid i Cuba

Després d'uns quants anys tornà a Catalunya, però va anar a parar a Madrid com a director de la Banda de Música del Regiment de la Reina. Al cap de poc, l'any 1851, es va traslladar a Cuba amb la missió de promoure la creació de bandes musicals a diferents localitats. A Cuba va fer amistat amb un per-

sonatge molt singular que s'hi havia exiliat: es deia Antonio López de Santa Anna, i va esdevenir amb el temps el més odiat de tots els mexicans, malgrat que tenia un gran carisma i diverses vegades els seduí per esdevenir president de la República. Segons com es facin els comptes, ho va ser onze vegades.

>> L'activista cultural mexicà Salvador Moreno Manzano llegint unes paraules en l'acte d'inauguració de la font dels Mexicans el 12 d'octubre de 1969.

>> Partitura amb la lletra i la música de l'himne nacional mexicà.

Quan Santa Anna i en Jaume es van conèixer, aquest ja s'havia canviat el cognom per *Nunó*, per tal que en els països de parla espanyola se'n respectés la fonètica original. S'ha de prendre en consideració que el mot *nonó*, pronunciat amb dues «o», sovint és sinònim de *dona de vida alegre*. Va ser la seva voluntat dir-se així i s'ha de respectar. A més, uns 120 milions de mexicans li hem dit tota la vida Jaime Nunó. Molts sabem també que el segon cognom era Roca. Així queda escrit, *Nunó*, a centenars de carrers mexicans, grans i petits, que duen el seu nom. No cal dir que ha de ser molt ignorant el mexicà que no n'hagi sentit a parlar.

Resulta que, quan va tornar al poder per darrera vegada, Antonio López de

Santa Anna ja tenia deliris imperials i es feia dir *Alteza Serenísima*... El seu amic Nunó va anar amb ell, a mitjan abril de 1853, per fer-se càrrec de les bandes militars de la ciutat de Mèxic.

Estrena de l'himne

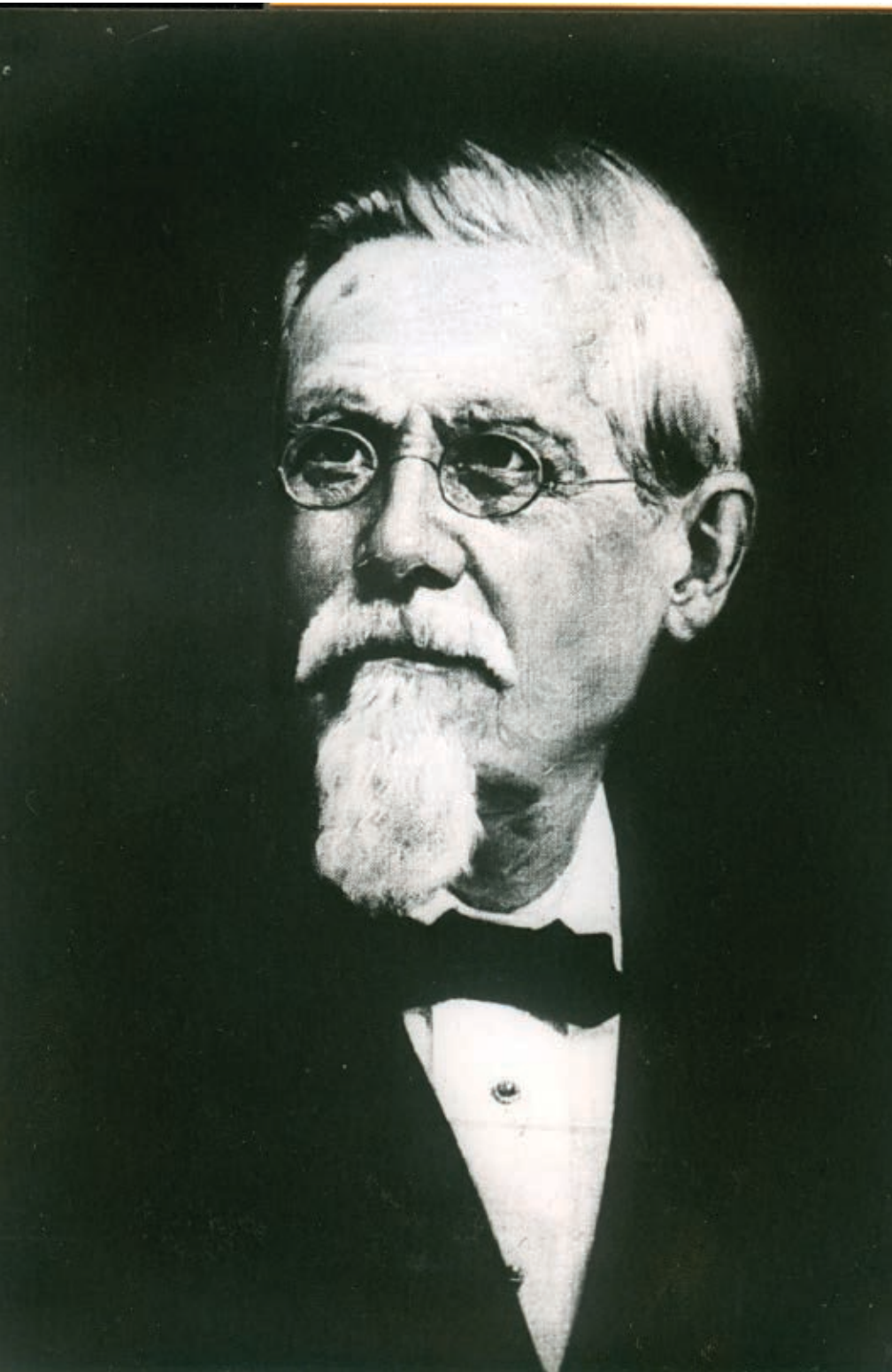
També va convocar poc després un concurs per posar música a un poema força bèl·lic —d'acord amb l'època— per convertir-lo en l'himne nacional. Nunó el va guanyar, diuen alguns que ajudat per la recomanació de l'Alteza, i solemnement es va estrenar al Teatre Nacional la nit del 15 de setembre de 1854. S'ha de consignar, igualment, el fet que, juntament amb un periodista de nom Vicente M.ª Riesgo, Nunó va publicar una revista que es deia *Semanario Musical*.

Cal dir que no és aquest gironí l'únic cas d'un català implicat en un himne d'un país americà. S'han de tenir presents, per exemple, Vicente López i Planes, suposadament nascut a València, que feu la lletra de l'himne de l'Argentina; Blai Parera i Moret, nat a Barcelona l'any 1777, a qui van encarregar-ne la música l'any 1813, després d'haver donat suport de paraula i fets a les lluites independentistes dels argentins. Igualment, cal esmentar Ramon Carnicer i Batlle, que va fer a Londres la música de l'himne xilè, malgrat que no va anar mai a Amèrica. Cal esmentar-ne encara dos més a part de Nunó: un reusenc, Fèlix Astol i Artès, que és el precursor d'una mena d'himne nacional de Puerto Rico, *La borinqueña*, i Albert Galimany, nascut a Vilafranca del Penedès l'any 1889. Són seves dues marxes que han esdevingut autèntics himnes del Panamà: l'una al país i l'altra a la bandera.

A començaments d'agost de 1855, menys d'un any després que s'estrenés l'himne de Mèxic i que es toqués en moments solemnes, Santa Anna va ser derrocat i se'n va haver d'anar corrents de Mèxic, cosa que va fer també tot seguit el mestre Nunó, que encara va rodar una mica per Cuba i altres indrets abans d'establir-se a la ciutat de Buffalo, a l'estat de Nova York.

De primer, l'himne va ser rebutjat i va quedar uns quants anys ben oblidat, fins que el president Benito Juárez, havent recuperat el govern després de fer fora els francesos, l'any 1867 va disposar que es tornés a implantar.

Es diu, però, que cinc anys abans, durant la batalla del 5 de maig de 1862, als afores de la ciutat de Puebla, un soldat que havia estat deixeble de Nunó, en caure ferit un trompetista, li va arrebregar l'instrument i va fer sonar les notes de l'himne esmentat, la qual cosa va fer que els soldats mexicans d'aquell sector, abrandats en sentir-les, ataquessin els francesos amb tantes ganes que van guanyar la batalla... Potser això no és veritat, ni tampoc el fet —no comprovat— que, al llarg dels tres anys de guerra contra els francesos, l'himne fes acte de presència diverses vegades. Diuen que és per això que el president Juárez va considerar just establir-lo oficialment quan va recuperar el govern.

>> Jaime Nunó i Roca, autor de la música de l'himne nacional mexicà.

A Nunó el van donar per desaparegut o, més ben dit, ningú es va preocupar per saber què se n'havia fet, malgrat que l'any 1864 va ser uns dies a Ciutat de Mèxic en una gira d'una companyia de concerts. S'ha de dir que, en plena invasió francesa, els mexicans no podien estar per aquests detalls.

Etapa final a Buffalo

El músic va voltar pel nord-est dels EUA, i fins i tot residí uns tres anys a Rochester, abans d'establir-se l'any 1876 a Buffalo, com ja s'ha dit. Allà formà una altra família i hi va benviure fins a la seva mort. Va ser a Buffalo, precisament, on l'any 1901, amb motiu de la gran Expo-

sició Panamericana, els delegats el van descobrir i, fins i tot, la nit del 2 de juliol li van fer una gran festa. A més, van avisar el govern de Mèxic i ràpidament li van organitzar un viatge per tal que fos convidat d'honor a les tradicionals festes amb motiu de la independència del setembre vinent. Precisament la solemne nit del dia 15 va dirigir una munió de bandes de guerra en un concert que, segons la premsa, va resultar espectacular. Nunó havia arribat el 12 de setembre i s'hi va estar fins al 21 de novembre. Durant tot aquell temps va gaudir d'un reguitzell d'atencions, mostres d'agraïment i aplaudiments.

Encara va tornar a Mèxic l'any 1904, quan es van fer festes molt solemnes amb motiu dels cinquanta anys d'haver-se estrenat el famós himne... I va voler fer un altre viatge tot considerant la possibilitat de quedar-s'hi, però ja no va tenir esma i restà fins a la mort a Nova York vora el seu fill, de nom James.

Aquesta petita història encara continua. L'any 1942 es van repatriar — així ho deien — les despulles de Nunó perquè quedessin per sempre més a la rotonda dels mexicans il·lustres del cementiri de Dolores, a Ciutat de Mèxic, i al costat d'una tomba bessona, la de Francisco González Bocanegra, que va ser l'autor de la lletra a la qual Nunó va posar la música.

S'ha de dir que sobre l'himne i els seus autors se n'ha escrit força. La majoria de vegades amb massa abrandament i més aviat poca cura. Va ser un català de Tortosa, de nom Joan Cid i Mulet, qui en va fer el primer llibre seriós, l'any 1954, titulat *México en un himno*. Després en vingueren més, però s'ha de reconèixer que la producció no és gaire abundant.

El que sí cal recordar és la feina perseverant d'un estudiós de les arts musicals i plàstiques que es digué Salvador Moreno, nascut a Orizaba, per aconseguir que a Sant Joan de les Abadesses es recordés l'existència d'aquest fill seu, que d'una manera o altra és l'autor de la peça musical que més es toca a Mèxic i recorda als seus fills les obligacions que tenim amb la nostra pàtria. Sigui quina sigui la raó, no hi ha cap mexicana que no l'escolti amb respecte i, si la circumstància és solemne, no el canti amb emoció, sobretot si és el cas que també hi sigui present la bandera dels tres colors.

>> *Rotonda dels mexicans il·lustres, al Panteón Civil de Dolores, a l'Alcaldia Miguel Hidalgo de Ciutat de Mèxic, on reposen les despulles de Nunó.*

Moreno va aconseguir, fins i tot aportant-hi diners de la seva butxaca, que es fes una font en homenatge a Nunó i s'arreglés un xic la casa pairal. També va promoure l'agermanament de la ciutat de San Luis Potosí, on va néixer González Bocanegra, amb el poble de Sant Joan de les Abadesses. A canvi, només va demanar una cosa: que l'enterrassin en el seu cementiri, com es va fer l'any 1999. Moreno va viure molts anys a Barcelona perquè era un catalanòfil consagrat i es mereix ser recordat amb més atenció.

*El doctor José M. Murià, nascut a Mèxic el 1a942, és membre de les acadèmies mexicanes de la història i de la llengua i de l'Institut d'Estudis Catalans. Entre altres reconeixements, ha estat guardonat amb la Creu de Sant Jordi i el Premi Catalònia Internacional. Parla el català perquè li plau i per honorar tots els seus avantpassats, catalans de soca-rel.

>> *Carrer de Ceraví a principis del segle xx, al número 4 del qual (avui, carrer de Comamala, número 7) va néixer Nunó, el 1824.*

